עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה ו ופ"ז הלכה ג סמג עשין ריג:

תורה אור השלם

1 והאזרח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה: במדבר טו כט

2 והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את יי הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה: במדבר טו ל

מוסף רש"י

תורה אחת יהיה לכם. לענין קרבן כתיב בפרשת עבודת כוכבים, תורה כל התורה במשמע, הוקשה כל התורה לענין קרבן לעבודת כוכבים (יבמות ט.).

תוס' ישנים

א) ונוקי אמת שביל הנה בין שגגת שבת וזדון מלאכה בין זדון שבת ושגגת מלאכה כפי' רב נחמן לרב חייא והנה שהיא אחת כהכיר ולבסוף שכח:

ב) לר"י דפי' דדייק מדלא קתני לה בבא אחריתי ולא שיפרש אינו חייב על כל מלאכה לא נתיישב לי דהא לא איצטריך למיתני בבא אחריתא דמסיפא שמעינן מדקתני היודע שהוא שבת חייב על כל מלאכה ומשמע הא שכחה אינו חייב על כל מלאכה ועוד מאי פריך בסמוך ליתני היודע עיקר שבת וכ"ש הא אמאי הוי צריך למיתני היודע עיקר שבת שהוא חייב על כל מלאכה והא שמעינן לה מדלא תני בבא אחריתי כמפרי' והיה נ"ל דלעיל פריך ליתני הכיר ולבסוף שכח בהדיא וכ"ש היודע עיקר שבת ולא הוי צריך כלל למיתני דחייב על כל שבת דשמעינן מכ"ש דהכיר ולבסוף שכח שאינו חייב על כל מלאכה מדנקט בסיפא היודע שהוא שבת כו' משמע דהיודע עיקר שבת ושכח אינו חייב על כל מלאכה אבל השתא דמשני דיודע עיקר שבת היינו הכיר ולבסוף שכח פריך שפיר אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה דאי אינו חייב כמו בשכחה א"כ אמאי נקט היודע עיקר שבת דמשמע טפי דאיירי בלא שכחה ה"ל למיתני בהדיא הכיר ולבסוף שכח דהוי משמע רבותא טפי אלא ודאי בלא שכחה חייב על כל מלאכה והוי בכלל בבא דסיפא ולהכי ליכא למיטעי במאי דנקט האי לישנא דהיודע עיקר שבת ולא נקט הכיר ולבסוף שכח בהדיא איתא סיפא היודע שהוא שבת וכו' בשלמא אי הוי תני בהדיא היודע עיקר שבת ולא שכחה כדפרי' לעיל:

אבל לא שכחה מאי א) חייב על כל מלאכה ומלאכה אדתני היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל מלאכה ומלאכה ליתני היודע עיקר שבת וכל שכן הא אלא מתניתין כשהכיר ולבסוף שכח ודרב ושמואל נמי כהכיר ולבסוף שכח דמי והכי איתמר רב ושמואל דאמרי תרווייהו [א]אפילו תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב ורבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרווייהו דוקא הכיר ולבסוף שכח אבל תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים פטור מיתיבי כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא אחת כיצד תינוק שנשבה לבין הנכרים וגר שנתגייר בין הנכרים ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת וחייב על הדם אחת ועל החלב אחת ועל ע"ז אחת ומונבז פוטר וכך היה מונבז דן לפני רבי עקיבא הואיל ומזיד קרוי חוטא ושוגג קרוי חוטא מה מזיד שהיתה לו ידיעה אף שוגג שהיתה לו ידיעה אמר לו ר' עקיבא הריני מוסיף על דבריך אי מה מזיד שהיתה הידיעה בשעת מעשה אף שוגג שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה אמר לו הן וכל שכן שהוספת אמר לו לדבריך אין זה קרוי שוגג אלא מזיד קתני מיהא כיצד תינוק בשלמא לרב ושמואל ניחא אלא לרבי יוחנן ולרבי שמעון בן לקיש קשיא אמרי לך רבי יוחנן וריש לקיש לא מי איכא מונבז דפטר אנן דאמרינן כמונבז מאי טעמא דמונבז דכתיב [1]תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה וסמיך ליה [2]והנפש אשר תעשה ביד רמה הקיש שוגג למזיד מה מזיד שהיתה לו ידיעה אף שוגג שהיתה לו ידיעה ורבנן האי תורה אחת מאי עבדי ליה מיבעי להו [א]לכדמקרי ליה ר' יהושע בן לוי לבריה תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה וכתיב

וכי

אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה. תימה לר"י מנא ליה למידק הכי אימא דלא שכחה נמי אינו חייב על כל מלאכה ומלאכה אלא על כל שבת ושבת כמו בהכיר ולבסוף שכח ותנא הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא כדפרי' ומה שפי' בקונטרס דדייק דחייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא כייל להו אהדדי מי שידע עיקר שבת ושכחה והיודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת דהוה משמע דוקא על כל שבת ושבת ולא על כל מלאכה אין נראה לר"י דא"כ היכי פריך לעיל לתני הכיר ולבסוף שכח וכל שכן הא דמשמע דהא לא איצטריך למיתני והא נמי איצטריך לאשמעינן דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה ונראה לר"י דלעיל דקאמר ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא לא בעי למימר דלא ליתני' כלל במשנה אלא ה"פ מדקתני חייב על כל שבת ושבת ולא קתני אינו חייב אלא על כל שבת דהוה משמע ולא על כל מלאכה ומלאכה משמע דעיקר מתניתין איצטריכא אתא לאשמעינן דחייב על כל שבת ושבת ולא פטורא דאינו חייב על כל מלאכה ואם כן ליתני הכיר ולבסוף שכח דהוי רבותא טפי וכ"ש האי דחייב על כל שבת ולא הוה צריך למתנייה בהאי בבא אלא ה"ל למיתני בתר הכי בבבא אחריתי היודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת לאשמעינן דאינו חייב על כל מלאכה והשתא דייק שפיר אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא תני בבבא אחריתי דאינו חייב אלא על כל שבת ושבת ב):

ליתני היודע עיקר שבת וב"ש הא. תימה לר"י לרבא דאמר בכריתות בסוף פרק אמרו לו (דף טז:) דזדון שבת ושגגת מלאכות לא מחייב אכל שבת ושבת ודייק ממתניתין דהכא דלא קתני חייב על כל אב מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת ולדידיה היכי פריך הכא ליתני היודע עיקר שבת הא לא מצי למיתני הכי דאם כן הוה משמע דלא מחייב היודע עיקר שבת אכל שבת ושבת ומירך דהכי פריך דליתני היודע עיקר שבת דחייב אכל אב מלאכה של כל שבת ושבת ורשב"א מפרש דאי הוה תני בהדיא היודע עיקר שבת חייב על כל אב מלאכה ליכא למידק דלא מחייב אכל שבת מדלא קתני חייב על כל אב מלאכה של כל שבת דלא צריך למיתני' דמרישא שמעינן ליה דקתני בהכיר ולבסוף שכח דחייב על כל שבת ושבת כ"ש יודע עיקר שבת כדאמר לעיל: **וב"ש** האי. ה"נ לא בעי למימר דלא לתני' כלל במשנה דאם כן הוה אמינא דחייב נמי על כל שבת ושבת ואינו כן לרבה דכריתות אלא ליתני בבא אחריתי היודע שהוא שבת אינו חייב על כל שבת:

כי הכיר ולבסוף שכח דמי. פירש בקונטרס דלהכי לא תנא במתניתין שכח מעיקרו דהיינו תינוק שנשבה דלא תימא דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת וקשה לר"י דמ"מ ליתנייה וליתני נמי בתר הכי הכיר ולבסוף שכח אינו חייב אלא אחת דכה"ג פריך לעיל ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא כדפרישית ונראה לר"י דודאי אי הוה תני חייב חטאת דהוה אתי לאשמעינן חיובא הוה שייך למיפרך דליתני תינוק שנשבה דהוי רבותא טפי אבל השתא דקתני אינו חייב אלא אחת דפטורה אתא לאשמעינן נקט הכיר ולבסוף שכח דהוי רבותא טפי ומיהו קשה לר"י דמ"מ ליתני תינוק שנשבה דלא נטעה לומר דפטור כרבי יוחנן וריש לקיש והדר ליתני הכיר ולבסוף שכח:

אבל תינוק שנשבה פטור. פירש בקונטרס דקסברי אומר מותר אנוס הוא ואין נראה דטעמייהו כמונבז כדאמר בסמוך וטעמא דמונבז מפרש לקמן דיליף מקרא והא דאמר בפ"ב דמכות (דף ז:) גבי גלות בשגגה פרט למזיד ומפרש (אביי) [נ"ל רבא] פרט לאומר מותר ופריך ליה (רבא) [נ"ל אביי] אומר מותר אנוס הוא לאו דוקא קאמר אנוס דבכל מקום מחייבין ליה אלא לגבי גלות דוקא ממעט (אביי) [נ"ל רבא] אומר מותר משום דטובא בשגגה כתיב התם דהא בפירקין (ב) מחייבי אומר מותר בע"ז ובחלב אע"ג דכתיב בהן בשגגה (ורבא) [נ"ל ואביי] פריך ליה אומר מותר אנוס הוא ולא הוה ליה למיתני בברייתא בשגגה פרט למזיד אלא פרט לאנוס דיותר דמי וקרוב לאנוס מלמזיד: **וחייב** על הדם אחת. אע"ג דמילתא דפשיטא היא דאכל מה שאכל דם אינו חייב אלא אחת כיון שאין בדם חילוק איסור כמו שיש בשבת חילוק מלאכות וכל אדם נמי בלא תינוק שנשבה אכל דם ודם אינו חייב אלא אחת אלא אומר ר"י דמיירי דאפי' אכלן בכמה תמחוין דלר"י (לקמן דף עא.) אדם אחר חייב על כל תמחוי אפי' בהעלם אחד ובתינוק שנשבה אינו חייב אלא אחד אך קשה לרשב"א דמאי איצטריך תו לאשמעינן ולמתני ועל החלב אחד:

כל שכן שהוספת. כדפירש בקונטרס דאף בזו מחייב ומחייב נמי כי ליכא ידיעה בשעת מעשה דהא רבי יוחנן וריש לקיש סברי כמונבז ומחייבי הכיר ולבסוף שכח ותניא נמי לקמן שגג בזה ובזה זהו שוגג האמור בתורה ומוקמינן לה כמונבז והיינו טעמא משום דסברא הוא דלא איתקש שוגג למזיד לאפוקי ליה ממשמעות שגגה דאדרבה שוגג משמע דלית ליה ידיעה בשעת מעשה ולא אתא היקשא אלא לחייב נמי כי אית ליה ידיעה בשעת מעשה ומיהו קשה לר"י דהא פטרי מהיקשא תינוק שנשבה מהאי טעמא נמי יפטור הכיר ולבסוף שכח:

מה

אבל לא שכחה. לעיקר שבת אלא ששכח שהיום שבת מאי: **חייב על כל אב מלאכה.** דע"כ אי הוה סבירא ליה דאינו חייב אלא אחת לכל שבת ושבת הוה ליה (א) למיכרך ולמיתני הכי מי שידע עיקר שבת ושכחה וכן היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת: **ליתני היודע עיקר שבת.** דהוה שגגת שבת וזדון מלאכות הרבה חייב על כל מלאכה אע"ג דבכל שבת ליכא אלא חדא שגגה וכ"ש שגגת מלאכות וזדון שבת דאיכא שגגות הרבה: **כהכיר ולבסוף שכח דמי.** ומתניתין איצטריך למינקט הכיר ולבסוף שכח דלא תימא חייב על כל שבת ושבת: **פטור.** דקסברי רבי יוחנן ור"ל אומר מותר אנוס הוא ולא שגגה היא: **וחייב על הדם.** שאכל כל ימיו אחת וכן על כל דבר כרת שבתורה: **מזיד קרוי חוטא.** דכתיב בשבועת העדות (ויקרא ה) נפש כי תחטא ושמעה וגומר ולא כתיב ביה ונעלם: **הריני מוסיף על דבריך.** כלומר אם כך באת לדרוש ג"ש ללמד שוגג ממזיד בא ואוסיף גם אני על דבריך עוד וכה תראה אם יעמדו דבריך: **אף שוגג שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה.** תחייבהו גם בזו חטאת: **כ"ש שהוספת.** על דברי והרי אתה מסייעני וגם בזו אני אומר שהוא חייב. ולקמן(ג) מפרש במאי שגג: **קתני מיהא.** רישא תינוק שנשבה לבין הנכרים חייב: **בשלמא לרב ושמואל ניחא.** דאינהו נמי מחייבי ואיכא לאוקמי דהוא הדין להכיר ולבסוף שכח כי מתניתין וברייתא דקתני תינוק היא גופא איצטריך לאשמעינן פלוגתא דמונבז ורבנן: **מאי טעמא דמונבז.** אבנין אב ודאי לא סמיך למיעבד שוגג דומיא דמזיד דהאי שוגג חילוף דמזיד וליכא לדמויינהו דהאי חייב והאי פטור: **מקיש שוגג.** לענין חטאת למזיד לענין כרת ואף על גב דלא דמי ע"כ הקישן הכתוב: **ורבנן.** הך הקישא בעיא לכדרבי יהושע ב"ל: **תורה אחת יהיה לכם.** גבי קרבן ע"ז כתיב בפרשת שלח לך אנשים:

וכי

מסורת הש"ס

א) יבמות ט. הוריות ח., ב) [דף סט.].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חייב על וכו' ה"ל למיתני כצ"ל ותיבת למיכרך נמחק: (ב) תוס' ד"ה אבל תינוק וכו' דהא בפירקין. נ"ב בסוף דף ע"ב:

רב נסים גאון

ורבנן כדמקרי ליה ר' יהושע בן לוי לבריה, תורה אחת תהיה לכם לעושה בשגגה, והנפש אשר תעשה ביד רמה, הוקשה כל התורה כולה לע"ז. דע שפרשת (במדבר טו) וכי תשגו ולא תעשו, ואם נפש אחת תחטא בשגגה שתמנה אלו הפסוקים, אמרו רבותינו ז"ל כי היא מיוחדת בע"ז. ותמצא פירוש זה בספרי בע"ז הכתוב מדבר, אתה אומר בע"ז או אינה אלא באחת מן המצות האמורות בתורה ת"ל והיה אם מעיני העדה נעשתה, ייחד הכתוב מצוה זו בפני עצמה ואיזו זו ע"ז וכו'. ובמסכת הוריות בפ' הורה כהן משיח (דף ח) אמרו דכולי עלמא הני קראי בע"ז הוא דכתיבי. מנא לן אמר רבא ואיתימא ר' יהושע בן לוי ואמרי לה כדי וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה, איזו היא מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצות כולן הוי אומר זו ע"ז. דבית ר' תנא א) אמר קרא את כל אשר דבר ה' אליכם ביד משה, איזו היא מצוה שהיא בדבור של הקב"ה וצוה על ידי משה הוי אומר זו ע"ז.

א) אשר דבר ה' אל משה את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה כצ"ל.

רבינו חננאל

מתניתין לדברי הכל בהכיר ולבסוף שכח אינו חייב אלא חטאת אחת. ורב ושמואל הוסיפו אפילו קטן שנשבה לבין הגוים כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב אחת. ורבי יוחנן וריש לקיש אמרי קטן שנשבה בין הגוים פטור. ואותיבנא עלייהו מהא דתניא השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת. וחייב על ע"ז אחת, פירוש אם עבד ע"ז הרבה דינו כדין שבת. וכן כל מצוה ומצוה אינו חייב אלא בכל מצוה אחת, ומונבז פוטר בכל. ומשני רבי יוחנן וריש לקיש, אנן דאמרינן כמונבז דסבר כיון דלא הויא ידיעה ליה בתחילה בעיקר שבת אף על גב דבתר דעביד מלאכות הרבה בשבתות הרבה אתיידע ליה איסורא דשבת, לא מחייב. וכי אמרו רבי יוחנן ור"ל דאנן כמונבז סבירא לן, בהאי לחוד דפטר קטן שנשבה בין הגוים. אבל בהאי דבעי ידיעה למונבז בשעת מעשה, שידע שהיא מעשה שבת ויודע שהעושה מלאכה זו חייב עליה לאו וכרת, וכי לא שגג אלא בקרבן בלבד, וסבר כל כי האי גוונא הוא דחייב חטאת וזולתי כן פטור, וכדתניא אמר אני ידעתי שמלאכה זו אסורה, אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו חייב, ואוקימנא כמונבז. בהאי סברא בתרא דמונבז, רבי יוחנן ור"ל לא סבירא להו כוותיה.